

Resa till Syrien: Frilansjournalistikens villkor, risker och fackliga möjligheter

1) Syfte och upplägg

Under min senaste vistelse i Syrien genomförde jag samtal med syriska journalister och fackliga aktörer för att få en konkret bild av läget för oberoende/frilansjournalister: deras tillgång till information, arbetsrättsliga villkor, skyddsmekanismer, samt den praktiska betydelsen av facklig organisering och presskort i dagens Syrien.

Materialet nedan bygger på vittnesmål och sammanställningar från intervjuer med bland andra Arouba, Lojain Haj Youssef, Yadan Draji, Sakhr Idris och Joulnar Ali.

2) Huvudobservationer

A. Tillgång till information: "institutionell makt" saknas för frilansare

En återkommande punkt är att frilansjournalister saknar den institutionella tyngd ("power") som ett mediehus ger. Det påverkar allt från möjligheten att nå ministrar och myndigheter till att få svar från källor överhuvudtaget.

- Journalister som arbetar under ett mediehus namn bär ofta mediekopplade kort som ger större praktisk hävstång gentemot källor och myndigheter.
- Fackligt presskort upplevs i många fall inte ge motsvarande effekt i mötet med källor, särskilt inte för frilansare.
- För frilansaren blir identitet och legitimitet ett problem i själva researchfasen: man kan inte säga "jag kommer från X-redaktionen" eftersom relationen ofta är uppdragsbaserad, inte anställning.

Konsekvens: Informationsinhämtning blir långsammare, mer godtycklig och mer riskfylld – vilket i sin tur försämrar kvalitet, verifiering och arbetsmiljö.

B. Arbetstillstånd: ett administrativt koppel som förnyas var 1–2 vecka

Ett av de mest allvarliga hindren som lyfts är kravet på arbetstillstånd/arbetsintyg via Informationsministeriet, där tillståndet enligt vittnesmålen ofta gäller bara en till två veckor och måste förnyas kontinuerligt.

- Detta skapar en permanent osäkerhet för journalister och medieaktörer som vill arbeta i landet.
- För vissa blir tillståndet i praktiken viktigare än värdet av ett fackligt presskort, eftersom tillståndet är kopplat till rätten att arbeta alls.

Konsekvens: Ett system som liknar kontroll/logistik mer än professionellt stöd – och som gör journalistik beroende av återkommande administrativt godtycke.

C. Grundläggande arbetsrätt saknas: kontrakt, försäkring, minimilön, juridiskt stöd

Flera röster beskriver en arbetsmarknad där centrala skydd helt eller delvis saknas:

- Avsaknad av kontrakt, försäkringar, minimilöner och tydliga normer.
- Brist på organ som kan erbjuda juridiskt stöd, sjuk-/hälsoförsäkring eller driva lönefrågor.
- Lagarna upplevs i hög grad vara utformade kring myndigheters rättigheter gentemot journalisten, snarare än journalistens rättigheter gentemot arbetsgivare, hotaktörer eller staten.

Konsekvens: Frilansjournalisten står ensam när något händer – utan institution som "tar striden", utan försäkring, utan förhandlingskraft.

D. Facklig organisering: ett historiskt vakuum – och ett nytt fönster

Det framkommer att fackligt arbete länge varit frånvarande eller starkt påverkat av staten. Samtidigt beskriver Yadan Draji att Syriska Journalistföreningen (Rābita) vuxit fram ur över tio års facklig kamp för att försvara oberoende journalisters rättigheter.

Föreningens ambitioner, enligt vittnesmålen, är att:

- bygga en skyddande paraplystruktur för frilansare och oberoende journalister,
- etablera rättigheter som länge saknats (kontrakt, försäkring, minimilön, juridiskt stöd),
- göra journalister till kollektiv aktör i stället för isolerade individer,
- utnyttja den nuvarande politiska övergångsperioden som en möjlighet att institutionalisera rättigheter som faktiska "maktresurser".

Sakhr Idris lyfter också behovet av styrning/organisering av mediesektorn (governance), och att bättre reglering kan förbättra både arbetsvillkor och publiknytta. Det finns dessutom en uttalad förhoppning om ökad koordinering mellan Syriska Journalistföreningen och det formella Journalistförbundet, för att stärka sektorns ställning.

E. Censuren har bytt form: från säkerhetsapparat till "folklig censur" och digitalt våld

En viktig, nyanserad bild: efter regimens fall beskriver Joulnar Ali att det finns större skrivutrymme och fler möjliga ämnen än tidigare. Men hotet har delvis flyttat:

- "Folklig censur" och digitala hatkampanjer fungerar som ett nytt tryck, ofta via organiserade/halvorganiserade attacker.
- Många undviker att delta i kommentarsfält och debatter eftersom fejkkonton kan utlösa delningskampanjer och drev.
- Kvinnliga journalister utsätts för en "andra nivå" av digitalt våld: mer aggressivt, mer personligt – vilket kan leda till självcensur, tillbakadragande eller arbete under pseudonym.
- Samtidigt beskrivs brist på ansvarsutkrävande: få eller inga tydliga följder för dem som driver hatkampanjer.

Konsekvens: Pressfrihet kan öka formellt, men urholkas praktiskt genom social bestraffning, trakasserier och osäkerhet.

3) Samlad bedömning

Det syriska frilansfältet präglas av en dubbel sårbarhet:

1. Strukturell sårbarhet: svag arbetsrätt, frånvarande trygghetssystem, korta tillståndscykler och tandlös praktisk legitimering via presskort.
2. Social/digital sårbarhet: nättrakasserier, drevlogik, fejkaccount-ekonomier och särskilt högt pris för kvinnor som syns offentligt.

Samtidigt finns ett ovanligt viktigt fönster: en seriös facklig aktör beskriver att de vill bygga varaktiga institutioner och rättigheter – och att det finns en öppning att göra det nu.

4) Förslag till styrelsen: bjud in Yadan Draji till nästa möte

Jag föreslår att vi bjuder in Yadan Draji, som leder Syriska Journalistföreningen samt ordförande Muzn Murshed, till vårt nästa styrelsemöte (Online), för att:

- ge styrelsen möjlighet att höra direkt om verkliga behov, risker och hinder,
- möjliggöra frågor och förtydliganden på plats (i stället för tredjehandsbilder),
- identifiera om FrilansRiks kan bidra med konkret facklig kompetens: organisationsbyggnad, medlemsmodeller, stadgar/etik, förhandlingslogik, rådgivning kring skydd och rutiner.

Jag bedömer att det finns en reell möjlighet för oss att bidra till att stödja uppbyggnaden av en respekterad, oberoende facklig rörelse som praktiskt försvarar yttrandefrihet och pressfrihet – inte som slogan, utan som strukturer (rättigheter, skydd, standarder och ansvar).

5) Vad Frilans Riks realistiskt kan göra (utan symbolpolitik)

Om styrelsen vill gå från "solidaritet" till faktisk effekt, är detta de mest rimliga spåren:

- Facklig mentorskapspaket: strukturerad rådgivning om medlemskap, service, konflikthantering, presskortets funktion, och hur man bygger legitimitet utan att bli statens bilaga.
- Säkerhet och digital resiliens: stöd kring policy och rutiner mot digitala drev, särskilt för kvinnliga journalister.
- Rättighetskarta: en konkret lista på minimirättigheter att driva (kontrakt, arvodesnormer, försäkring, juridiskt stöd, arbetsvillkor).
- Kontaktbryggor i Norden/Europa: hjälpa dem in i relevanta nätverk där de kan få långsiktig facklig och professionell förankring.

Abdullatif Haj Mohammad